

Сабақтың тақырыбы:

**Сүйектің макро және
микроскопиялық
құрылысы.**

Сабақтың мақсаты:

- *сүйектің макро және
микроскопиялық
құрылысын зерттеу.*

Қозғалыс – бұл тіршілік.

Тірі табиғатта қозғалыс:

- Жасушалық деңгейде
- Мүшелік деңгейде
- Біртұтас ағза деңгейінде

Тақырыптық сөздік

- Остеон
- Остеокласт
- Остеобласт
- Амфиартроз
- Диартроз
- Синантроз

**Тірек – қимыл
жүйесін біз
қалай
түсінеміз?**

Тірек-қимыл жүйесі

Кеңістікте қозғалу мүмкіндігі мен ағзаның ішкі мүшелерінің қорғанысын қамтамасыз ететін, оған тірек болатын, ағзаға пішін беретін, **қаңқа түзуші құрылымдар кешені.**

Адамның қозғалыс аппараты -

бұл 600 бұлшықеттен,
200 сүйектен,
бірнеше жүздеген сіңірден
тұратын өздігінен жұмыс
атқаратын механизм

Құрам бөліктері

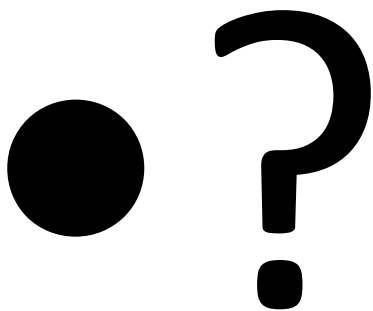
- *Адамның қозғалысын жеңілдететін:*
- Сүйектер
- Сіңірлер
- Бұлшықет
- Буындар, т.б. мүшелер

Бұл жүйе неліктен маңызды?

ТҚЖ-сыз

Бірақ

- жаңалықты сезініп, ойлау, талдау, оқу, тіпті проблема шешу және ақыл-ой математикасын талдай

аламыз

алмаймыз

Бұл жүйе неліктен маңызды?

ТҚЖ-сыз

Сонымен
...

Бірақ ...

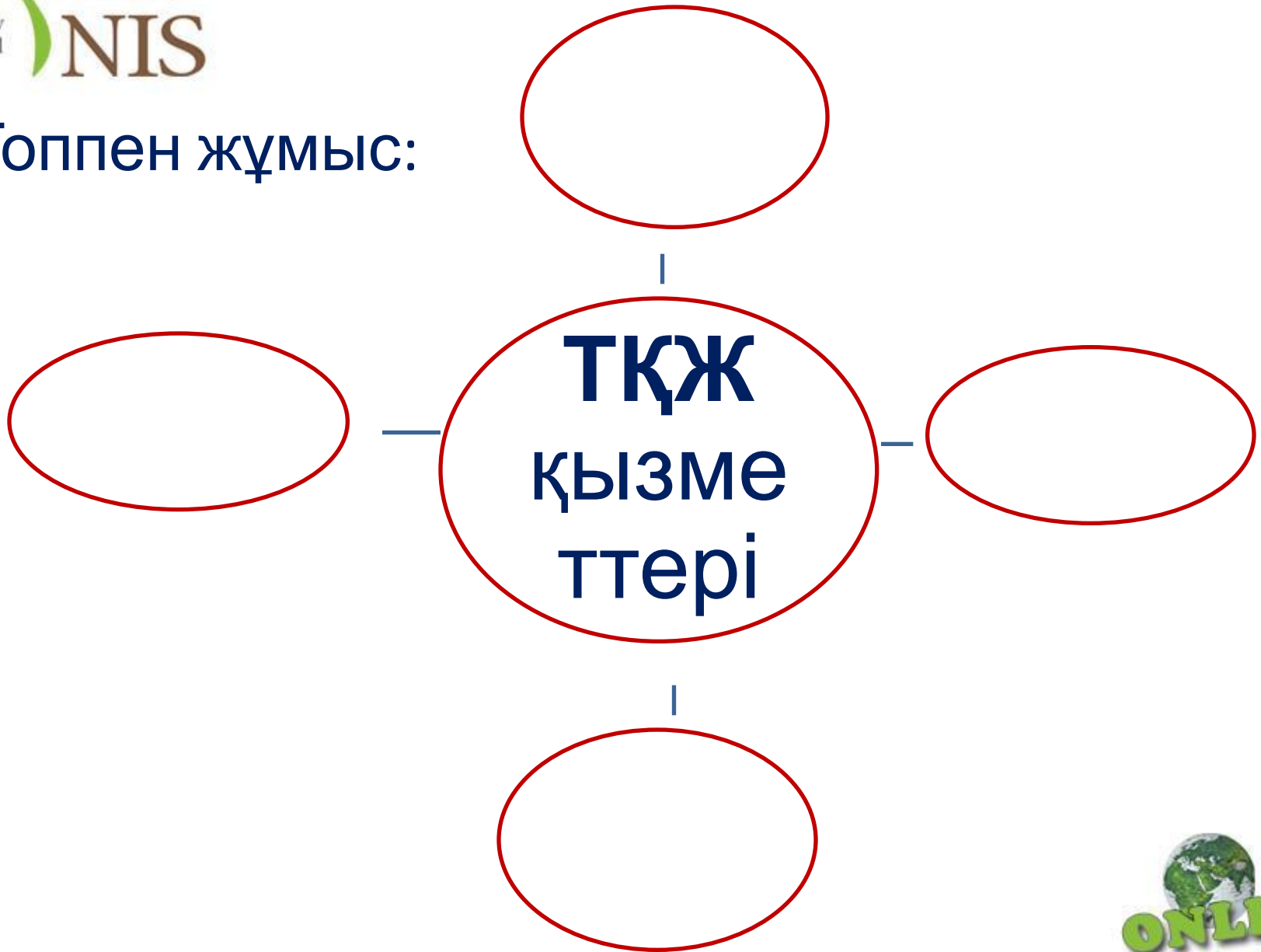
- жаңалықты сезініп, ойлау, талдау және математикасын талдай
- басқаларға өзіміздің қол жеткізе

...і проблема шешу және ақыл-ой
...міз бен ойларымызды

аламыз

алмаймы

Топпен жұмыс:

- **ТҚЖ ҚЫЗМЕТ**
- **тері**
  - тірек
  - қозғалыс
  - рессорлы
  - қорғаныш

Сонымен, жүйенің қызметі:

- **тірек**— ішкі мүшелер мен бұлшықеттің бекінуі;
- **қорғаныш**— өмірлік маңызды мүшелерді қорғау (бас миы мен жұлын, кеуде және құрсақ қуысындағы мүшелер);
- **қозғалыс**— қарапайым қозғалыс (арқаны ұстау, локомоция, манипуляция) және барлық қозғалыс әрекетін қамтамасыз ету;
- **рессорлы** — соққыларды жеңілдету, өмірлік маңызды минералдар алмасуы, қан жасау сияқты үрдістерге қатысу.

Қаңқа өте маңызды қызметтер қатарын атқарады:

- механикалық қызмет;
- тіректік (ішкі мүшелер, бұлшықет және бүкіл денеге тірек);
- қорғау (ішкі мүшелерді сыртқы механикалық әсерлерден қорғайды);
- қозғалыс (сүйектер арасындағы байламдар қозғалысы арқасында);
- амортизациялаушы (қимылдарды, соққыларды жұмсарту);
- дене пішінін ұстау;

Биологиялық қызметі:

- қан түзуші (қызыл кемігі);
- Минералды заттардың депосы (мүшелер қанда олардың жетіспеушілігінде олар сүйектен алынады)

Миға шабуыл: ТҚЖ қандай бөлімдері болуы мүмкін?

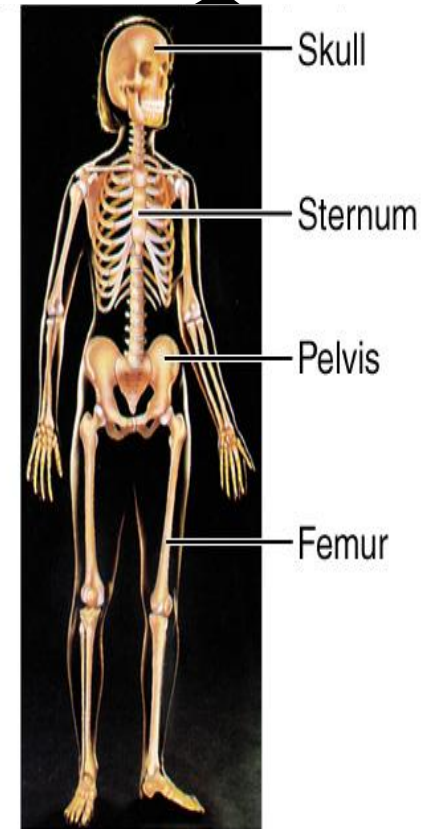

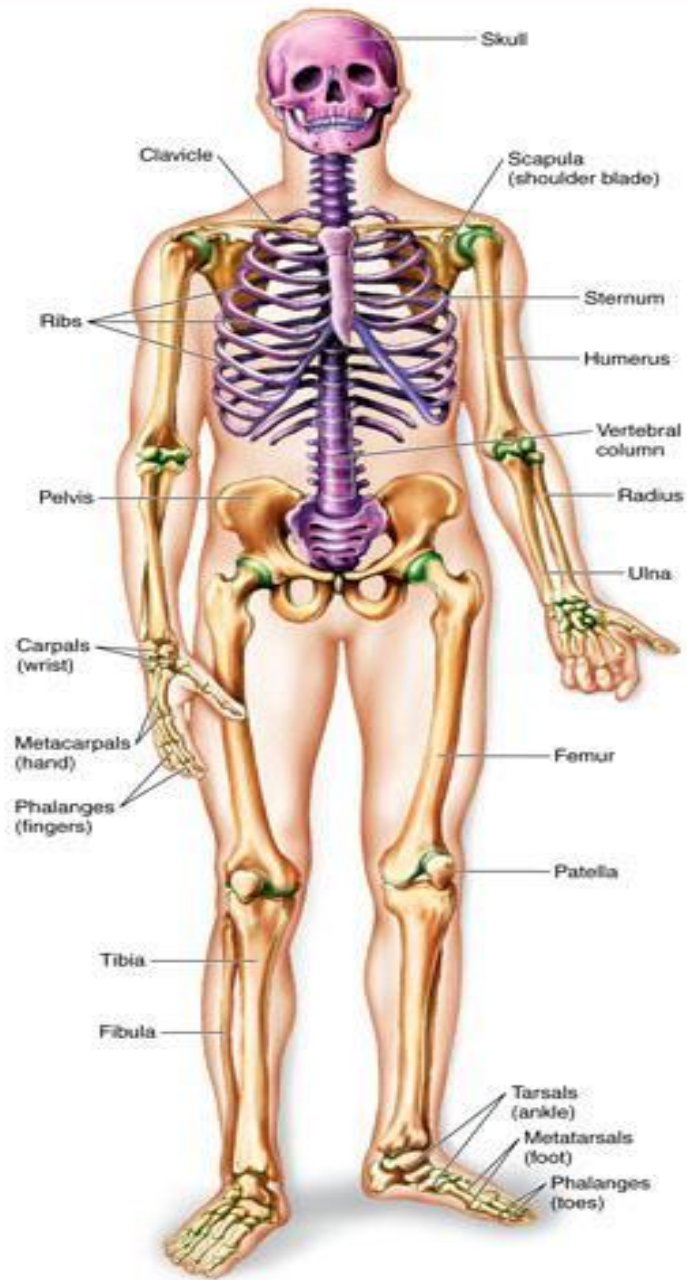
Тірек-қимыл жүйесінің құрылымдық бөлігі

Белсенді

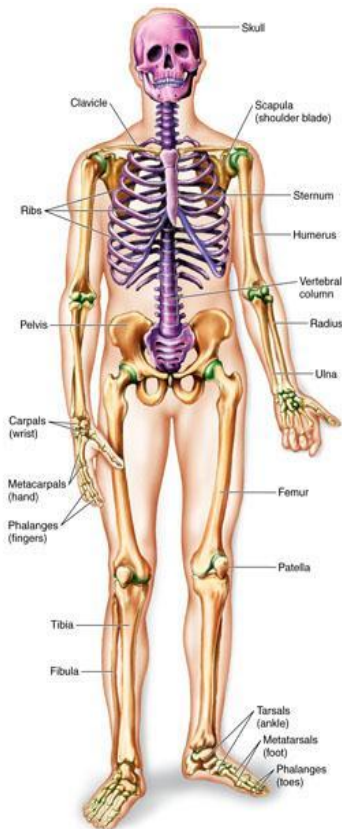
Белсенді ем

**Қаңқа (skeletos – кеуіп кеткен)–
денеге немесе оның жеке
бөліктеріне тірек болатын,
ағзаны механикалық
зақымдануадан қорғайтын
ағзадағы қатты ұлпалардың
жиынтығы.**

**Сүйек (os, ossis) – омыртқалы
жануарлар қаңқасының негізгі
элементі**

Функциясы

Қимыл

дене және дене бөліктерінің кеңістікте қозғалысын қамтамасыз етеді.

Қорғаныс

Дене қуысын жасап, ішкі мүшелерді қорғайды.

Форма түзуші

дененің формасы мен мөлшерін анықтайды

Тірек

ағзаға тірек

Қан түзуші

сүйек кемігі –қан жасушаларының негізгі көзі

Зат алмасу

сүйек Са, F және басқа да минералды заттардың көзі.

Энергетикалық химиялық энергияны механикалық және жылу энергиясына өзгертеді.

Тапсырма

Қаңқаның атқаратын
қызметі ата:

1 –

2 –

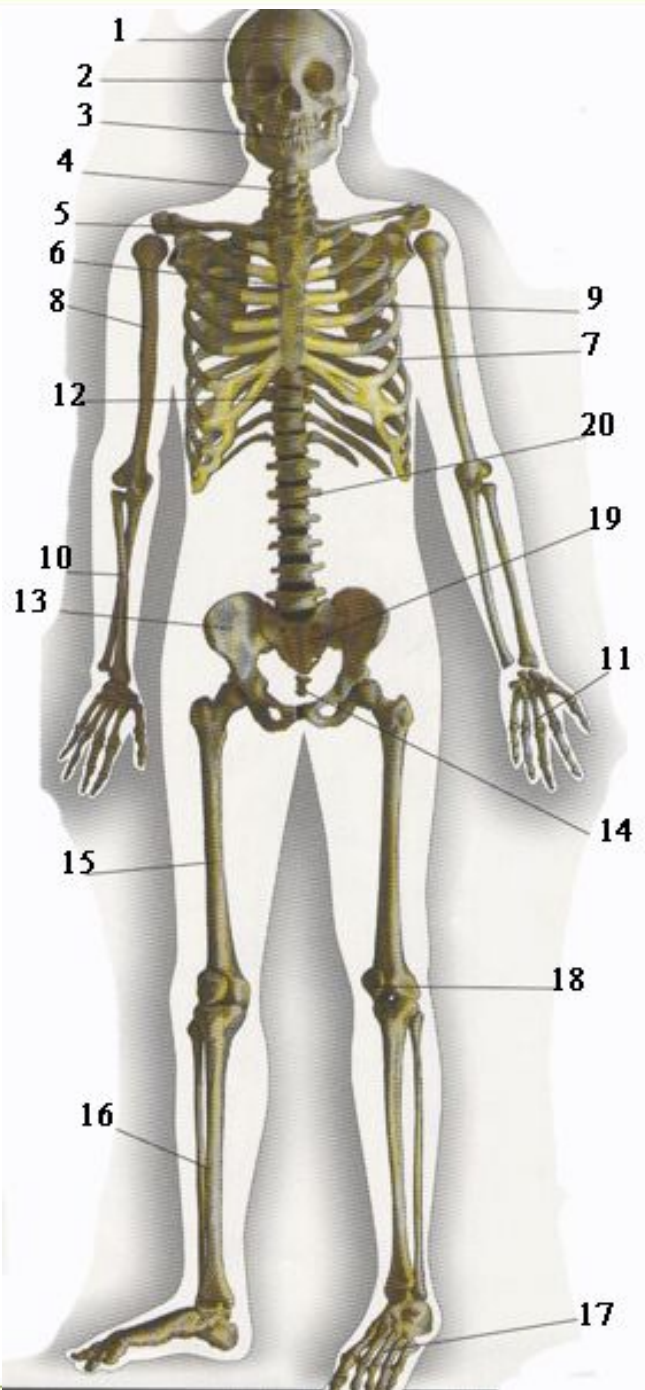
3 –

4 –

ТОПТЫҚ ЖҰМЫС

- **Қаңқа құрылысы қандай?**
- **Еске түсірейік.**

Адамның тірек-қимыл жүйесін бөлімдері:

❖ **Енжар қозғалыс аппараты –**
сүйекті жүйе (скелет)

❖ **Белсенді қозғалыс аппараты –**
қаңқа бұлшықеттер жүйесі

Еске түсірейік:

Енжар қозғалыс аппараты (қаңқа және оның байламдары)

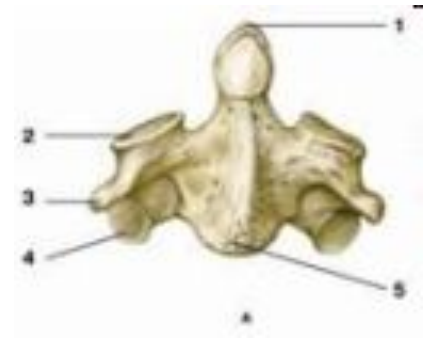
- **Қаңқа** — бір-бірімен байланысқан дене сүйектерінің жиынтығы.
- Ересек адамның қаңқасының массасы денесінің **1/7 - 1/5** бөлігін құрайды.
- Адам қаңқасы келесі бөлімдерден тұрады:
  - ◆ **Тұлға** қаңқасы (төс және омыртқа);
  - ◆ **Бас** қаңқасы (бассүйек);
  - ◆ **Аяқ-қол** сүйектері;

Сүйектің түрлері

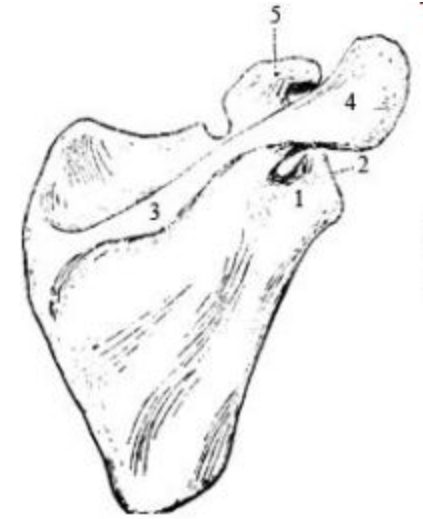
Ұзын
сүйектер
түтікті
бедренная

Қысқа
омыртқалар

жалпақ
жауырын

Бағалау

<i>№</i>	<i>Дескриптор</i>	<i>«жетті»</i>	<i>«талпынады»</i>	<i>Қорытынды</i>
1	Топтық жұмысты ұйымшылдықпен орындады			
2	Топтағы оқушыларға тақырыпты түсіндірді			
3	Ұзын сүйектің түрлерін біледі			
4	Ұзын сүйектің құрылыс ерекшелігін біледі			
5	Қысқа сүйектің түрлерін біледі			
6	Қысқа сүйектің құрылыс ерекшелігін біледі			
7	Жалпақ сүйектің түрлерін біледі			
8	Жалпақ сүйектің құрылыс ерекшелігін біледі			

Топтық жұмыс

- Сүйектің макроскопиялық құрылысындағы ерекшеліктері.
- 1-топ: ұзын сүйектер;
- 2-топ: қысқа сүйектер;
- 3-топ: жалпақ сүйектер.
- Бағалау парағы арқылы бағаланады.

Қаңқа сүйегінің өлшем бірлігі?

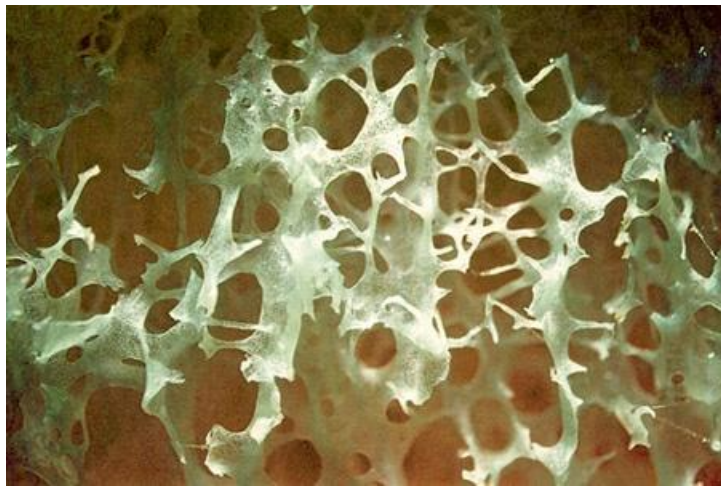
A) Osteобласт

B) Osteокласт

C) Osteон

D) Osteоцит

Сүйектердің микроскопиялық құрылысы

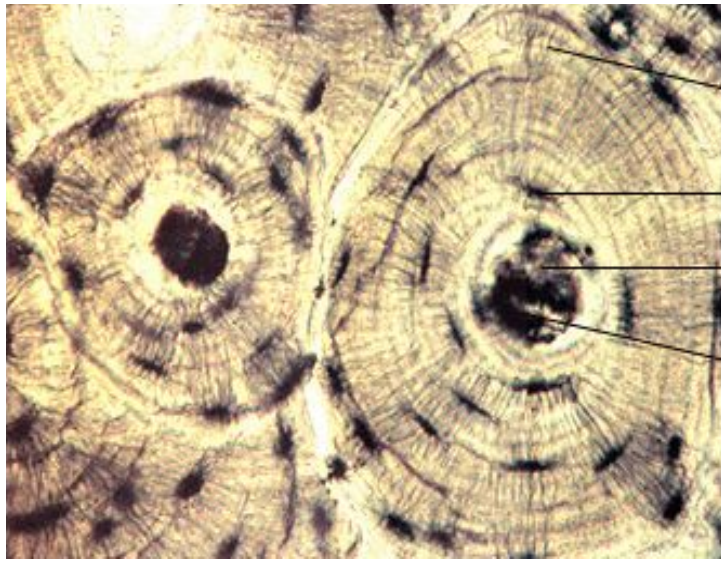

Остеоцит
(сүйек пластинкасы)

Канал

Орталық канал

Қан тамырлары

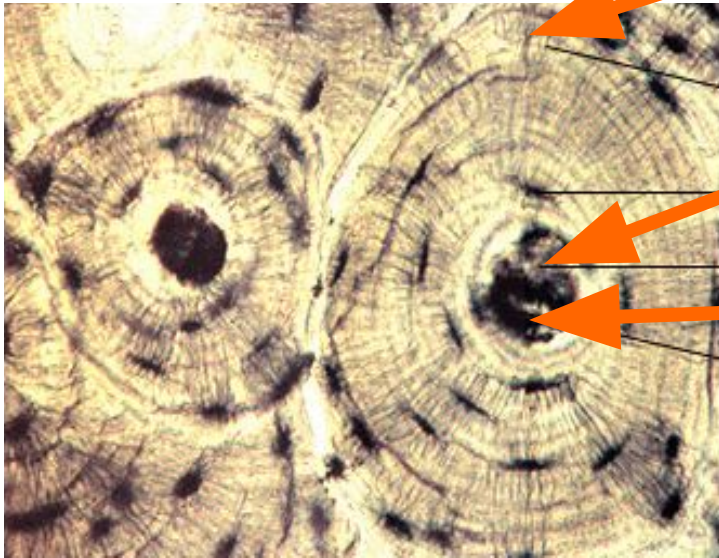

Сүйектердің микроскопиялық құрылысы

Остеоцит
(сүйек пластинкасы)

Канал

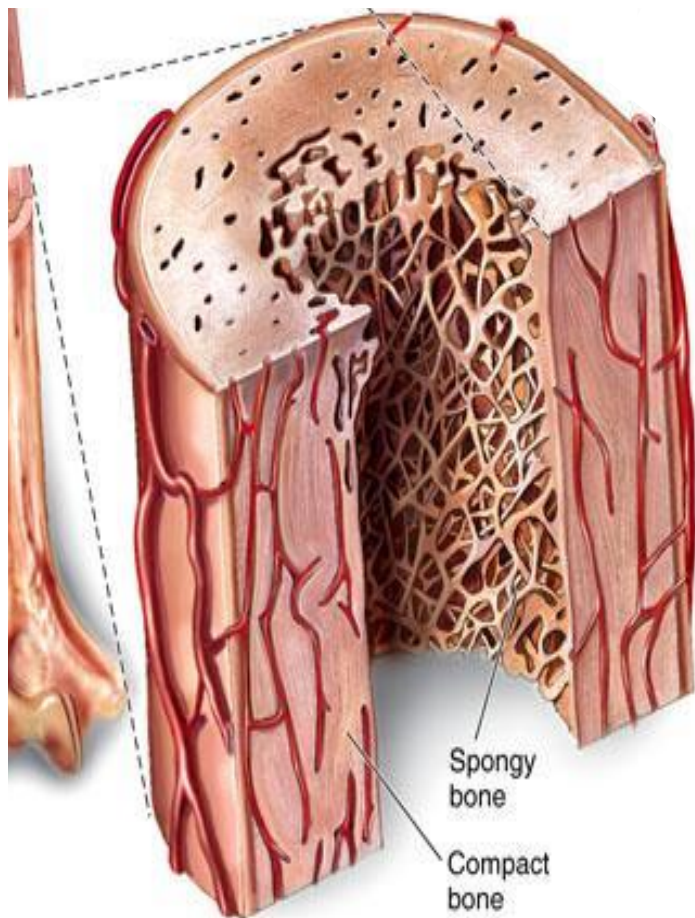
Орталық канал

Қан тамырлары

Әр сүйек:

1. Жасуша мен жасуша аралық заттан тұратын сүйек ұлпасынан-
2. сүйекқаптан
3. жілік майынан
4. қан, лимфа, жүйке тамырларынан тұратын күрделі мүше.

Жасушааралық

зат:

1.Негізгі

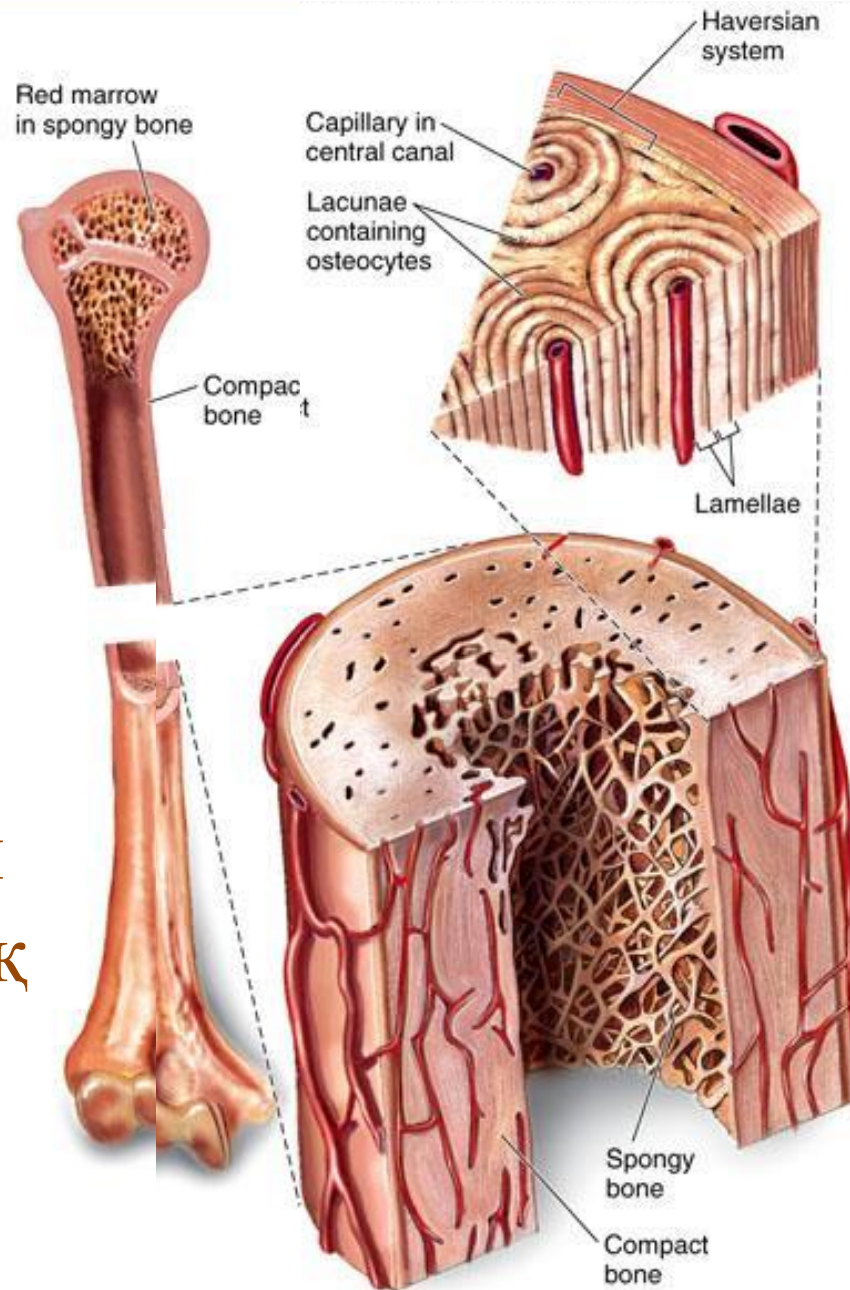
ағзалық зат

2.Осsein

талшықтары

3.Бейағзалық

зат

Сүйек ұлпасының жасушалары:

- **Osteoblasts**

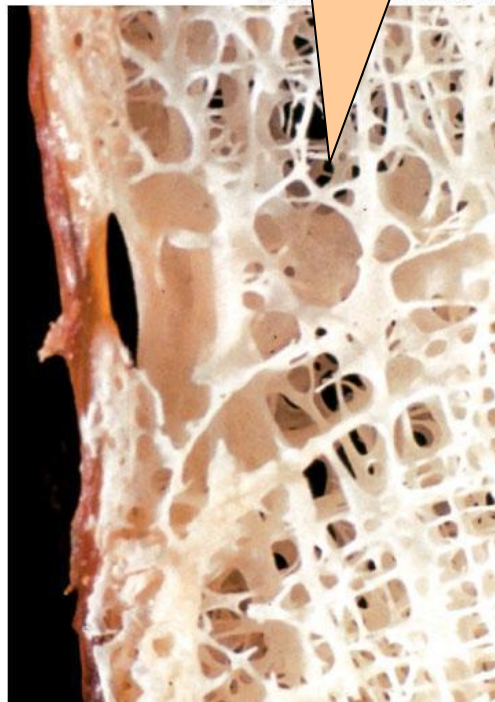
- Сүйектің өсуін қамтамасыз ететін сүйектер

- **Osteoclasts**

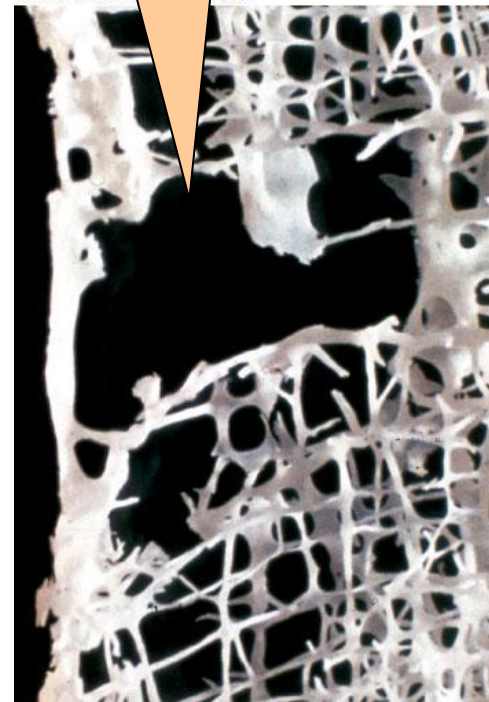
- Сүйектің өсуіне зиян келтіретін заттарды ерітеді, көп ядролы түзілістер.

- **Osteoporosis** бөлінуге қабілетсіз жасушалар.

Equal osteoblast
and osteoclast
activities

Excess osteoclast
activity

Оқулықпен жұмыс.

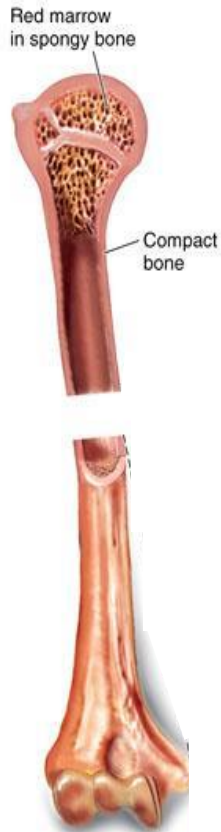
Түтікті сүйектердің құрылысы

1. Сүйекқап.

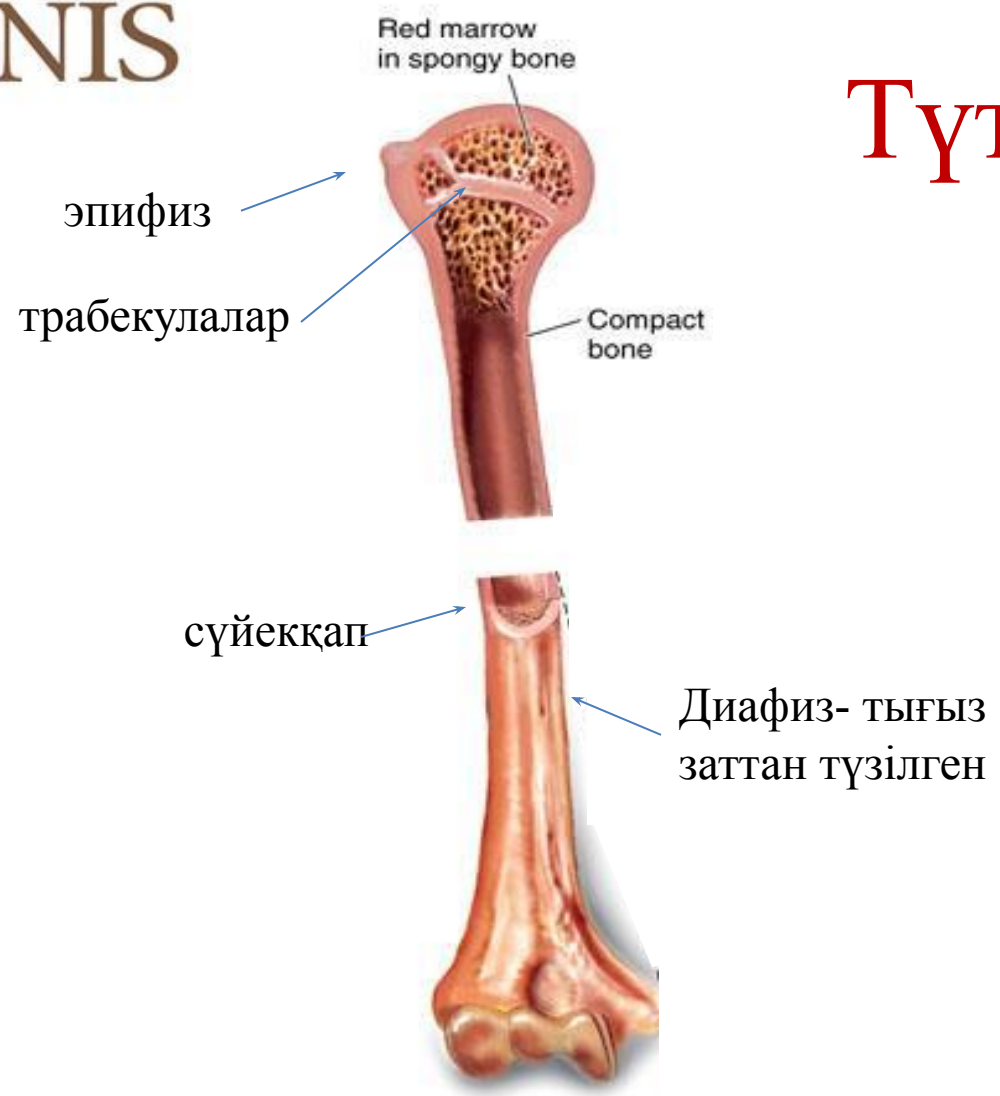
2. Сүйектің тығыз заты.

3. Сүйектің борпылдақ
заты.

4. Сүйектің қуысы (жілік
майы)

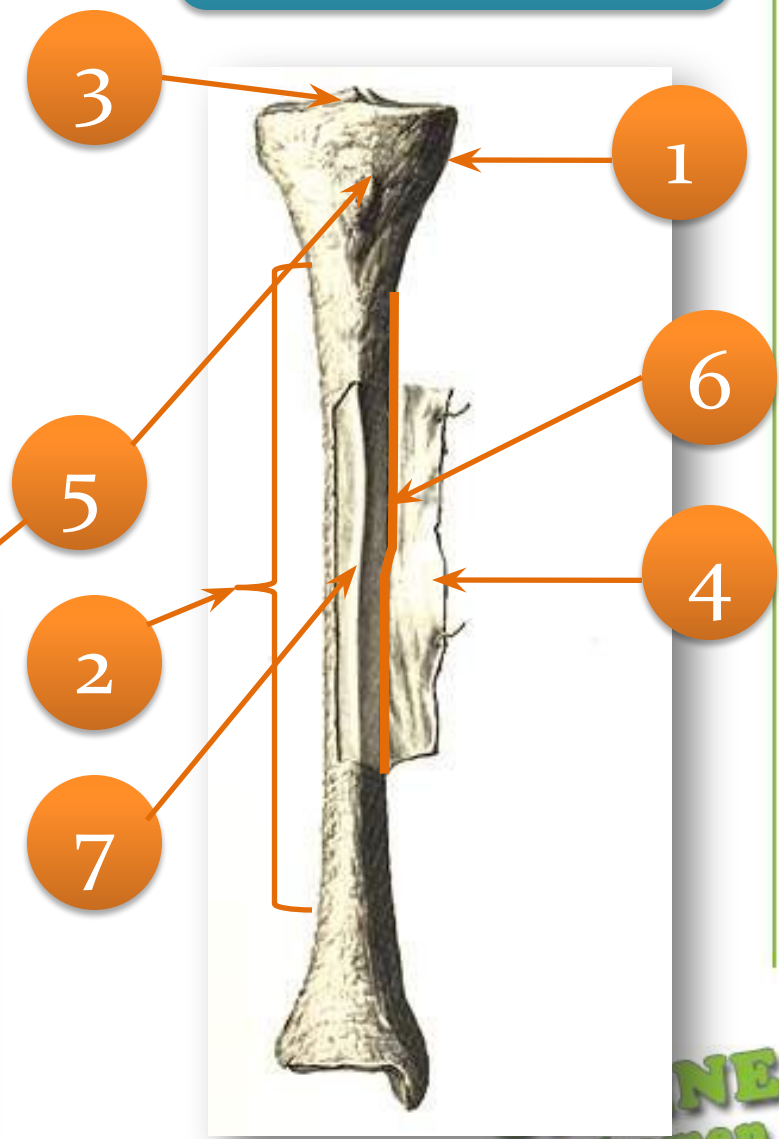
Түтікті сүйек

Тапсырма

•Сандардың орнына тиісті ұғымды жаз.

- 1 –
- 2 –
- 3 –
- 4 –
- 5 –
- 6 –
- 7 –

Рефлексия

- Бүгінгі сабақта не түсінікті болды?
- Қай бөлімдер түсініксіз болды?
- Нені толықтыру қажет?

